

- Мамо, а це не репресії?, 2011* – Мамо, а це не репресії? // Експрес. - № 132. 24 листопада – 1 грудня 2011 року. – С. 5 (цитуються як [Експрес]).
- Муляр, 1999a* – Муляр В. І. Політологія. Курс лекцій. – Житомир: ЖІТІ, 1999. – с. 214.
- Муляр, 2005b* – Муляр В. І. Проблема становлення особистості в системі «індивід-суспільство» // Філософсько-культурологічний аналіз / Житомир: ЖІТІ, 2005. – с. 226.
- Політологія, 2001* – Політологія. Підручник для вищих навчальних закладів / За ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. – К.: Академія, 2001. – с. 528.
- Рокицька, 2011* – Рокицька О. Ю. Громадянське суспільство і держава: проблеми взаємодії та функціонування / О. Ю. Рокицька // Громадський рух та становлення громадянського суспільства в Україні : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (6-8 жовтня 2011 р.). – Сімферополь : ЦРО-НІ. – С. 54 (52-56 с.)
- Степаненко, 2003* – Степаненко В. Соціологічна концепція громадянського суспільства в громадянському контексті / Віктор Степаненко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2003. № 3. – С. 5-20.

REFERENCES

- Horak, 2008* – Horak H. Hromadyans'ke suspil'stvo yak intehrator osobystisnykh nachal / Hanna Horak, Heorhiy Fedin // Filosofs'ka dumka. – 2008. № 3. – S. 62-73.
- Zakharov, 2011* – Zakharov Ye. 20 rokiv dobrykh namiriv. Ohlyad rozvytku prav lyudyny v Ukraini ; [Elektronnyy resurs] // Dzerkalo tyzhnya. Ukrayina. – № 29. – 19.08.11. - http://dt.ua/LAW/20_rokiv_dobrih_namiriv__oglyad_rozvitku_prav_lyudini_v_ukrayini-86409.html. Nazva z ekranu.
- Mamo, a tse ne represiyi?, 2011* – Mamo, a tse ne represiyi? // Ekspres. - № 132. 24 lystopada – 1 hrudnya 2011 roku. – S. 5 (tsytuyet'sya yak [Ekspres]).
- Mulyar, 1999a* – Mulyar V. I. Politolohiya. Kurs lektsiy. – Zhytomyr: ZhITI, 1999. – s. 214.
- Mulyar, 2005b* – Mulyar V. I. Problema stanovlennya osobystosti v systemi «indyvid-suspil'stvo» / Filosofs'ko-kul'turolohichnyy analiz / - Zhytomyr: ZhITI, 2005. – s. 226.
- Politolohiya, 2001* – Politolohiya. Pidruchnyk dlya vyshchyykh navchal'nykh zakladiv / Za red. O. V. Babkinoyi, V. P. Horbatenka. – K.: Akademiya, 2001. – s. 528.
- Rokyts'ka, 2011* – Rokyts'ka O. Yu. Hromadyans'ke suspil'stvo i derzhava: problemy vzayemodiyi ta funktsionuvannya / O. Yu. Rokyts'ka // Hromads'kyy rukh ta stanovlennya hromadyans'koho suspil'stva v Ukraini : materialy IV Vseukrayins'koyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi (6-8 zhovtnya 2011 r.). – Simferopol' : TsRO-NI. – S. 54 (52-56 s.)
- Stepanenko, 2003* – Stepanenko V. Sotsiolohichna kontseptsiya hromadyans'koho suspil'stva v postradyans'komu konteksti / Viktor Stepanenko // Sotsiolohiya: teoriya, metody, marketynh. – 2003. № 3. – S. 5-20.

Надійшла до друку 21.08.2014.

УДК 044.032.6:[373.016:78]

Микола Ляшко

МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА МУЗИЧНОГО НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ

Стаття спрямована на обґрунтування теорії формування інтересу до музики та його практичне втілення, що не може стояти осторонь того нового, що вносять у спілкування учня з музикою соціально культурні чинники розвитку суспільства.

Під мультимедійною технологією розуміємо технологію, яка окреслює порядок розробки, функціонування та застосування засобів обробки інформації різних модальностей. Мультимедійним називаємо такий урок, на якому використовують багатосередовищне подання інформації за допомогою технічних засобів, перш за все комп'ютера. Кожен урок музики з використанням мультимедійного посібника складається з певної кількості кроків – структурних елементів (фреймів), що містять сукупність зображень, відеофрагментів, тексту, що об'єднані за певною ознакою (демонстрація, розучування пісні чи виконання її із супроводом, слухання музичного твору, його аналіз, розповідь про композитора).

Музична інформація в освітньо-виховних передачах подається на рівні окремих номерів, які об'єднані загальною тематикою, єдиною спрямованістю. Вони сприймаються як музичні вставки, не пов'язані логічною структурою. Адже для того, щоб подолати фрагментарність знань і уявлень учнів про мистецтво, сприяти формуванню їхніх особистісних поглядів на мистецькі твори, високих смакових уподобань коли необхідним є створення певних циклів музичних програм, які послідовно розкривають комплекс розвитку, що стає реальним в умовах телебачення і радіо. Саме така організація передач дасть змогу здійснити актуальне для нашого часу завдання розробки безперервної освіти і виховання.

Порівняно з радіопередачами інтерес до музичних телепрограм відбувається регулярніше, цілеспрямованіше і планомірніше. У сучасному телебаченні нагромаджено значний та цікавий досвід створення музичних передач, жанрова палітра яких досить різноманітна: телеконцерти, телемузична журналістика, музичні телефільми, музично-театральні форми. Однак само по собі технічна оснащеність не є гарантією виховного впливу на молодь. Його реалізація стає можливою лише тоді, коли у реципієнта спостерігається активність сприйняття, вибірковість ставлення до телепередачі, відповідна підготовка до «спілкування» з нею.

Якщо уявити кінцевий результат музичного навчання у загальноосвітній школі теоретично, оскільки цей процес нескінченний, то у світі сучасних наукових поглядів про національне виховання у дітей має формуватися уявлення про народну музичну культуру як невід'ємну частину духовної культури суспільства.

Ключові слова: інтерес, педагогічні технології, мультимедійні технології, інноваційні технології, емоційність, музична культура.

Статья направлена на обоснование теории формирования интереса к музыке и его практическое умение, что не может стоять в стороне от того нового, что вносят в общение ученика с музыкой социально-культурные факторы развития общества.

Под мультимедийной технологией понимаем технологию, которая очерчивает порядок разработки, функционирования и применения средств обработки информации разных модальностей. Мультимедийным называем такой урок, на котором используют многосредовую подачу информации при помощи технических средств, прежде всего компьютера. Каждый урок музыки с использованием мультимедийного пособия состоит из определенного количества шагов – структурных элементов (фреймов), которые вмещают совокупность изображений, видеофрагментов, текста, которые объединены по определенному признаку (демонстрация, разучивание песни или исполнение ее с сопровождением, слушание музыкального произведения, его анализ, рассказ о композиторе).

Музыкальная информация в просветительно-воспитательных передачах подается на уровне отдельных номеров, которые объединены общей тематикой, единой направленностью. Они воспринимаются как музыкальные вставки, не связанные логичной структурой. Ведь для того чтобы преодолеть фрагментарность знаний и представлений учеников об искусстве, способствовать формированию их личностных взглядов на произведения искусства, высоким вкусовым предпочтениям крайне необходимым является создание определенных циклов музыкальных программ, которые последовательно раскрывают комплекс развития, которое становится реальным в условиях телевидения и

радио. Именно такая организация передач даст возможность осуществить актуальное для нашего времени задание разработки непрерывного образования и воспитания.

Сравнительно с радиопередачами интерес к музыкальным программам происходит регулярно, целеустремленно и планомерно. В современном телевидении накоплен значительный и интересный опыт создания музыкальных передач, жанровая палитра которых очень разнообразна. Телеконцерты, телемузыкальная журналистика, музыкальные телефильмы, музыкально-театральные формы. Однако сама по себе техническая оснащенность не является гарантией воспитательного влияния на молодежь. Его реализация становится возможной лишь тогда, когда у реципиента наблюдается активное восприятие, выборочность отношения к телепередаче, соответствующая подготовка к «общению» с ней.

Если представить конечный результат музыкального обучения в общеобразовательной школе теоретически, поскольку этот процесс бесконечный, то в свете современных научных взглядов о национальном воспитании у детей должно формироваться представление о народной музыкальной культуре как неотъемлемой части духовной культуры общества.

Ключевые слова: интерес, педагогические технологии, мультимедийные технологии, инновационные технологии, эмоциональность, музыкальная культура.

The article aims to study the theory of the formation of interest in the music and its practical implementation that can not ignore the new elements that contribute to student communication with music socio-cultural factors and community development. Multimedia technology is technology that defines the procedure for the development, operation and application of information processing of different modalities. Multimedia lesson is the lesson which is used with many medium submission of information by technical means, especially the computer. Each music lesson with multimedia guide consists of a number of steps and structural elements (frames) containing a set of images, fragments of video, text, united by a certain criterion (demonstration, songs learning or implementation of its guidance, musical work hearing, its analysis, the story of the composer).

Music information in educative programs is presented at individual rooms, which are united by common theme, the only focus. They are perceived as musical inserts which are not connected with logical structure. Making of the cycles of music programs which gradually reveals the complex of development and becomes real in terms of television and radio is required. These cycles of programs are required for overcoming the fragmentation of knowledge and understanding of art by students, promotion of their personal views on art, high taste preferences. Such organization of gear will help to make urgent task for developing of continuing education and training in our time.

Interest in music television programs in comparison with radio programs is more regular, purposeful and planned. Significant and interesting experience of music program making is accumulated in modern TV. Genre palette of programs is diverse (TV concerts, TV journalism, music television films, music and theatrical forms). However, technical equipment itself is not a guarantee of educational influence on young people. Its implementation is possible if perception activity of recipient, selective attitude to television, the appropriate training «to talk» with it are observed.

We can imagine the end result of musical training in secondary school in theory, because this process is infinite. In this case understanding of popular music culture as an integral part of spiritual culture of society should form imagination of children in the light of current scientific views.

Keywords: interest, pedagogical technologies, multimedia technologies, innovative technologies, emotions, music culture.

Постановка проблеми. Сучасні дослідження психолого-педагогічної науки доводять необхідність упровадження нових технологій реалізації

вмісту навчально-виховного процесу в системі фахової підготовки спеціалістів. Теорія формування інтересу до музики та його практичне втілення не можуть стояти осторонь того нового, що вносять у спілкування учня з музикою. Школа повинна закласти основи всебічного розвитку дитини, збагачувати її духовний світ, розуміти і цінувати твори мистецтва, багатство і красу навколишнього світу.

Разом з тим, існує необхідність першого теоретичного обґрунтування, яке дозволило б методичну доцільність використання мультимедійних технологій у музичній освіті школярів, а також відповідна розробка і практичне впровадження нових навчальних програм з комп'ютерною підтримкою, що забезпечувала б ефективність музичного виховання школярів у процесі опанування ними шкільного курсу з музичного мистецтва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Коло інтересів щодо інноваційних технологій та модернізації фахової мистецької освіти обмежується визначенням самого поняття «інновація» та висвітлюється в наукових працях О. Рудницької, О. Ковальнової, Ю. Бабанського, В. Морозова, Л. Масол, О. Ростовського.

Питання музично-психологічного аспекту педагогічної діяльності розглядали О. Костюк, Б. Теплов, Т. Цигульська та інші.

Професійна підготовка майбутніх учителів в умовах ком'ютеризації суспільства дозволяє зробити висновок про те, що все більшого поширення набуває розробка та впровадження новітніх педагогічних технологій навчання та виховання в усіх ланках навчально-виховного процесу, які суттєво впливають на зміст і методику викладання і забезпечують нові шляхи.

У наукових дослідженнях у галузі музикознавства виокремлені основні напрямки використання інформаційних технологій: статистичний аналіз музичного твору (О. Гейн, В. Девуцький, В. Детлове, І. Пяковский та інші); синтезування звукових і музичних структур у композиторській практиці (В. Бовко, В. Ващенко, К. Розлогов, І. Стецюк); розробка навчально-комп'ютерних систем з метою підвищення ефективності музичної освіти (Н. Белявіна, З. Візель, В. Грищенко, М. Дергач, В. Медушевський, Л. Рубін, О. Сизова, І. Сокол, В. Хоменко).

Визначаючи справедливості усіх розглянутих поглядів, признаючи важливість усіх компонентів, ми засвідчуємо роль мультимедійних технологій і їх значення у музичному вихованні підростаючого покоління.

Метою написання статті є дослідження вивчення та обґрунтування формування інтересу до музики та його практичне втілення за допомогою мультимедійних технологій як інноваційної системи музичного навчання і виховання.

Виклад основного матеріалу. Теорія формування інтересу до музики та його практичне втілення не можуть стояти осторонь того нового, що вносять у спілкування учня з музикою соціально-культурні чинники

розвитку суспільства. Учнівська молодь – це покоління, яке виховане під значним впливом радіо – і телепередач, що не лише дарують їй багатство ідей, значень, пов'язаних із духовними проблемами суспільства, заповнюють її дозвілля, але й змінюють склад її мислення, поведінку, світосприймання.

Учні довіряють більше саме свідченням коментаторів, аніж очевидцям і собі.

Засоби масової інформації, як жодні інші, сприяють поширенню контактів аудиторії з музикою. Завдяки їм незліченні стилі і жанри музичного мистецтва знаходять різноманітне втілення в сучасному світі. Саме джерела масової інформації якнайбільше впливають на музичну свідомість учнів. Їх репертуар визначає спрямованість інтересів молодих слухачів, вибірковість їхніх художніх уподобань і смаків.

Сьогодні очевидно, що за рівнем свого впливу на масову свідомість телебачення випередило інші засоби комунікації, і, що важливо підкреслити, зазначений процес виявився найпоказовішим у молодіжному колі. А все лише тому, що телебачення використовує зоровий канал, який вирізняється більшою інформаційною насиченістю, можливістю нести більше соціальне навантаження.

Телебачення – один із засобів масової інформації та комунікації, складова частина духовної культури сучасного суспільства. Воно охоплює всі різновиди – супутникове, кабельне, цифрове, і відповідно до суспільних потреб виконує такі основні функції:

- хронікальну (оперативне подання соціально-політичної, економічної, культурної, спортивної та іншої інформації);
- просвітницьку (поширення знань із різних галузей науки, культури);
- освітньо-виховну (залучення до загальнолюдських гуманістичних цінностей);
- розважально-гедоністичну (забезпечення змістовного і цікавого дозвілля, насолоди від інформації, що споживається);
- рекламна (повідомлення, оголошення, довідки, інформація).

Отже, ситуації, у яких людина стає фактичним слухачем музики, вельми різноманітні і мають неоднакове виховне значення. Стихійний, утім, надзвичайно інтенсивний вплив на духовний світ учнівської молоді здійснюється через культивування за допомогою різних каналів телебачення «індустрії розваг», що заповонила ефір і витіснила на периферію цінності української та зарубіжної культури, які втілюють загальнолюдські ідеали Добра і Краси. Тому саме зараз, коли недоброякісний культурний простір інтегрує людину у свої тенета, не надаючи їй можливості навіть обмірковувати цей факт, то перед музичною педагогікою постає питання необхідності пошукових підходів до формування музичного сприйняття засобами телебачення і радіо, які б сприяли їхньому вмінню пізнавати, відрізняти функцію від справжнього,

виразного спочатку в мистецтві, а потім у будь-якій сфері соціальної практики. Для цього професіоналізм майстрів радіо і телемистецтва має бути спрямований на відтворення живого багатства художнього змісту як процесу, здатного захопити уяву слухача чи глядача, вразити його, пробудити, приголомшити. Але слід зазначити, що телепрограми, які умовно можуть бути об'єднані під рубрикою «культурологічні», по-перше, мають незначний відсоток на телеекрані, а по-друге, мають досить низький професійний рівень. Узагалі сьогодні досить важко на українському телебаченні виокремити програми культурологічної та мистецтвознавчої спрямованості, які б могли «спрацювати» на реалізації музичного сприйняття. Хоча протягом останніх 6-7 років відбулися помітні зміни в телевізійному просторі України, перш за все, щодо технічного забезпечення якості трансляцій, але практично лише деякі канали мають можливість прийому на всій території України, які пропонують глядачам цілеспрямовані програми класичної та народної музики. Під мультимедійною технологією розуміємо технологію, яка окреслює порядок розробки, функціонування та застосування засобів обробки інформації різних модальностей. Мультимедійним називаємо такий урок, на якому використовують багатосередовищне подання інформації за допомогою технічних засобів, перш за все, комп'ютера.

Кожен урок музики з використанням мультимедійного посібника складається з певної кількості кроків – структурних елементів (фреймів), що містять сукупність зображень, відеофрагментів, тексту, об'єднаних за певною ознакою (наприклад, демонстрація, розучування пісні чи виконання її із супроводом, слухання музичного твору, його аналіз, розповідь про композитора тощо) [Фолмеева, 1999: с. 17]

На даний момент терміном «популярна музика» означають: 1) усі явища естрадної музики, але інколи і 2) взагалі музику, що користується популярністю. До першого випадку відносять: диско, джаз, лірико-романтичні пісні, політичні пісні, сучасну оркестрову музику і т.д. До другого відносять зразки класичної, оперетної, народної музики, яка користується популярністю.

Мультимедійний урок музичного мистецтва необхідно будувати з логічнообґрунтованих частин, які мають таку послідовність: тема уроку (на екрані з'являється запис теми уроку, учитель разом з дітьми читає запис); вступна бесіда (на екрані з'являються головні герої, які розповідатимуть про музичне мистецтво); демонстрація пісні (звучить зразковий варіант виконання пісні із супроводом чи а capella перед її розучуванням); розучування пісні (на екрані – слова пісні та графічний запис мелодії); караоке (звучить супровід до пісні, на екрані – текст у режимі караоке); розповідь про музику (головні герої ведуть діалог про музичне мистецтво, обговорюють твір для слухання, пригадують історію його створення, розповідають про композитора, дають визначення окремих музично-теоретичних понять і термінів, звуковий супровід ілюструється

світлинами, портретами, слайд-шоу, творами живопису, відеофрагментами тощо); слухання музики (прослуховування музичного твору на моніторі – лише автор і назва твору); аналіз прослуханого твору (питання головних героїв до учнів, учні відповідають самостійно, іноді – за допомогою підказок на моніторі); тестові завдання (питання для перевірки знань матеріалу уроку з варіантами відповідей); підсумки уроку (діалог головних героїв).

«Поп-музика» – це музика, що входить систему функціонування засобів масової інформації і індустрії музичних записів. Першим зразком поп-музики є шлягер, який і до цього часу тримається на естрадній сцені. Але ці шлягери не довго втримуються на «піку слави» по відношенню до високохудожньої музики. З кожним повторенням художній твір розкриває свої нові, притягувальні грані. І врешті-решт він стає дорогим саме в результаті постійної роботи, яка наповнена творчими пошуками.

Говорять, що велике мистецтво об'єднує людей навкруги певної художньої ідеї. І це дійсно так. Достатньо подивитися трансляцію концерту і відразу помітно, як усі слухачі сприймають музику. І марно музику використовували з доісторичних часів для того, щоб викликати екстаз і ентузіазм, актуалізувати агресію перед битвою, виразити емоції, налагодити зв'язок, зцілювати і т.д.

Дослідження показують, що деякі емоції – радість, сум, кохання, спокій – часто можуть бути викликані за допомогою музики, але це не відноситься до таких емоцій, як гнів, страх, ревності. Вивченню підлягає також вплив на емоційний стан, поведінку мажорної чи мінорної музики, темпу, ритму, гармонії і мелодії. Швидкий темп – найбільш емоційний елемент, що викликає стан збудження. Тональні і ритмічні малюнки впливають на координацію, ритм, рівновагу і викликають естетичні відтінки настрою. Але звукова хвиля, що сприймається, має також і різні властивості: частоту (число коливань у секунду), інтенсивність (рівень впливу на слуховий аналізатор), якість (форма хвилі) і гучність. Людина реагує на частоту, як на висоту, наскільки високий або низький тон. Отже, висота і гучність мають однаковий вплив на людину. Саме тому сучасна дисонуюча, атональна музика має великий вплив на психологію людини (з гіршої сторони), але не користується найбільшою цінністю серед вихованої молоді.

Отже, сучасна музика потребує дослідження, щоб відрізнити високоякісне мистецтво від «низькопробного», що не гідне уваги.

Не випадково у сучасній соціокультурній ситуації, для якої типовим є підвищення інтересу до музики, криється глибоке протиріччя між цінністю усього музичного мистецтва та актуальною значущістю для багатьох тієї його частки, яку відносять до категорії розважальної. Багато хто вбачає в музиці важливу потребу, що виховує світ високих і благородних почуттів. Інші відводять музиці місце «служниці розваг».

Відомо, що обмеженість часу навчальних занять і позааудиторної виховної роботи не дає змогу прослуховувати у належному обсязі музичні твори.

Музична інформація в освітньо-виховних передачах подається на рівні окремих номерів, які не об'єднані між собою загальною тематикою, єдиною спрямованістю. Вони сприймаються як музичні вставки, не пов'язані логічною структурою. Адже для того щоб подолати фрагментарність знань і уявлень учнів про мистецтво, сприяти розвитку їх особистісних поглядів на мистецькі твори, високих маскових уподобань, конче необхідним є створення певних циклів музичних програм, які послідовно розкривають комплекс розвитку, що стає реальним в умовах телебачення і радіо. Саме така організація передач дасть змогу здійснити актуальне для нашого часу завдання розробки безперервної системи освіти і виховання.

Особливу роль у цьому аспекті відіграє словесний коментар, який супроводжує трансляцію музики. Він має значення своєрідної установки на сприйняття масової інформації, від якої великою мірою залежить рівень засвоєння її реципієнтами. Слухачі сприймають коментатора передач як компетентного, творчо мислячого співрозмовника – авторитета. Відомо, що авторитетність є важливою характеристикою всієї інформації, яка складається з багатьох чинників: добору матеріалу, форми його трансляції, особистих якостей ведучого.

Педагогічний вплив передач залежить також і від ступеня новизни інформації. Процеси демократизації, вільне обговорення тем, які довгий час замовчувалися офіційною пропагандою, призвели до того, що молоді люди вже не бажають слухати і дивитися сірі, невиразні, застарілі за змістом і формою інформаційні програми. Отже, і тут в основі лежить спілкування із музикою, яке поділяють на дві групи: активне і пасивне. До першої групи відносять учнів, для яких типовим є виражений інтерес до музики, висока якість уподобань, планування прослуховування і перегляду передач. До другої відносять учнів, яким бракує справжнього інтересу до музики, їхні контакти з нею мають незапланований характер і орієнтовані вони лише на розвагу. Численність останньої групи свідчить про необхідність удосконалення роботи в цьому напрямі.

Інтелектуальний компонент особливо яскраво проявляється в самому розповсюдженому виді музичної діяльності – слуханні музики: тільки наявність інтелектуального початку забезпечує повне та глибоке сприйняття музики, створює умови «представлення» твору свідомості суб'єкта. При сприйнятті музичних творів розумові процеси завжди спираються на результати слухачького сприйняття і, у свою чергу, управляють ними. Усвідомленість сприйняття і виникає завдяки розумовій діяльності у процесі сприйняття. Музичне, як і інше художнє сприйняття, відрізняється від справжнього тим, що в ньому зростає роль інтелекту, здатного розшифрувати мову мистецтва. Засвоєння цієї «мови» завжди

потребує додаткових розумових зусиль та залежить від накопичених аперцепцій, що називається художньою аперцепцією, або аперцепцією художнього сприйняття. Слухати так, щоб оцінити, – це вже напружена увага, а значить і розумова праця, висновки, які завжди здійснюються в єдності зі слухацькою або розумовою діяльністю. Музичні враження не тільки аналізуються, порівнюються, співставляються, але і синтезуються та узагальнюються.

Переживання музики є не що інше, як проникнення в її життєвий зміст, який інакше, поза емоційним шляхом не можна ані висловити, ані сприйняти. Тому емоційний компонент, будучи невіддільним компонентом пізнавального інтересу, в той же час найбільш яскраво його проявляє. Емоційний компонент відіграє велику роль у розвитку інших компонентів, таких, наприклад, як інтелектуальний компонент, що регулюється ступенем емоційного захоплення суб'єкта. Саме емоційне сприйняття є свідченням того, наскільки розумова направленість даного твору відповідає загальній життєвій програмі людини. Емоційний компонент є важливим для пізнавальних інтересів узагалі, особливе значення має в музично-пізнавальному інтересі, так як однією з важливих властивостей музики як мистецтва є те, що воно більше, ніж якесь інше, звернене до почуття і через нього – до думки, свідомості.

Звідси слідує, що роль емоційного компонента в музичному інтересі є визначною. Це особливо важливо, так як без створення умов високого емоційного захоплення в процесі музичної діяльності прищепити інтерес до музики неможливо.

У процесі музичної діяльності безпосередньо проявляється і вольовий компонент музичного інтересу. Він виражається в потязі до самостійності в процесі «добування» музичних знань, ініціативі пошуку, самостійній постановці і рішенні виконавських задач. Беручи до уваги те, що саме здійснення музичної діяльності – це складний і трудомісткий процес, що потребує цілеспрямованості, наполегливості, волі, певної затрати емоцій та фізичних сил.

Вольовий компонент має велике значення у здійсненні музичного виховання. Саме завдяки цьому музична діяльність протікає під впливом інтересу, завжди має яскраво виражений, активний, вольовий характер.

Взаємозв'язок окремих компонентів, що складають музичний інтерес, засоби їх сполучення залежать від багатьох факторів: від індивідуальних рис особистості, яка формує власні музичні інтереси, їх зміст; стійкості, рівня розвитку, від засобів організації музичної діяльності та ін.

Основною проблемою підготовки учнів до сприймання музичних передач є розвиток уваги. Часто музика вже просто не розуміється, а звучить, як безперервний фон при постійній роботі. Науковці розрізняють три можливі способи слухання радіопередач. Перший – це вибіркове прослуховування програми чи її окремої частини, що наближається до

ідеального варіанта. Слухання, тобто увага повністю поглинута музикою. Другий – фонове прослуховування. Радіо створює лише музичний фон, який ніяк не збагачує духовну культуру суб'єкта сприйняття. Третій – «шукаючий» спосіб прослуховування, в якому реципієнт крутить ручку настроювання, аби «піймати що-небудь», здатне привернути увагу. При цьому його поведінка зумовлюється виключно принципом задоволення. У зв'язку із цим потрібно прослуховувати музику, яка несе в собі певний повчальний матеріал, позитивні емоції. Наприклад, серед сучасної музики велику роль відіграють і джазові твори, до оцінки яких треба йти методом уважного прослуховування, художнього аналізу.

Порівняно з радіопередачами, інтерес до музичних телепрограм виявляється регулярніше, цілеспрямованіше і планіше. У сучасному телебаченні нагромаджено значний та цікавий досвід створення музичних передач, жанрова палітра яких досить різноманітна. Однак сама по собі технічна оснащеність не є гарантією виховного впливу на молодь. Його реалізація стає можливою лише тоді, коли в реципієнта спостерігається активність сприйняття, вибірковість ставлення до телепередачі, відповідна підготовка до «спілкування» з нею [Черепанова, 2001: с. 24].

Відсутність сприйняття музичних структур призводить до того, що увага зосереджується лише на розважальних програмах і майже не звертається на інформаційні, освітньо-виховні, які спрямовані на виховання молоді. Недостатність «спілкування» з такими передачами негативно впливає на розвиток телеглядачів, обмежує їхні музичні потреби. Не можна не погодитися з критиками, композиторами, виконавцями, що в музичному ефірі і на телеканалі звучить стійкий репертуар творів, який, безумовно, привчає учнів до поверхневого, шаблонного сприйняття музики, а відтак звужує широту вибору реципієнтами телепередач.

Нижчий рівень характеризується мимовільною увагою, яка виникає незалежно від наміру та мети реципієнта. На цьому рівні музика справляє на слухача певне емоційне враження, але не досягає повного свого впливу. Основними факторами є новизна, невизначеність і контрастність подразника, а внутрішніми спонуканнями виступають: настрій, потреби, переживання, інтерес. Це може підтримуватися такими реакціями реципієнта, як підспівування мелодії, підстукування у ритм ногою тощо. Вищий рівень пов'язаний з виникненням короткочасного інтересу до певного фрагмента передачі. Такий інтерес, що ґрунтується на уподобаннях учнів може викликати подальший інтерес до всієї передачі й активізувати сприйняття [Дусаविцький, 1989: с.162].

Найвищий рівень спілкування з інформацією становить стійкий інтерес, уміння використовувати дану інформацію у процесі своєї діяльності. Тут спостерігається взаємозв'язок довільної і мимовільної уваги. Після того, як учень мимовільно захопився певною передачею, у

нього поступово відбувається спрямоване і регульоване зосередження уваги, яке зумовлене потребами діяльності.

Для цього слід учити сприймати, виконувати і творити музику через діяльність самих учнів, у невимушеному оточенні, опираючись на те, чим дитина вже володіє, використовуючи навчально-ігрові форми, ідучи від нескладних дій до дедалі складніших, ураховуючи попередні результати, створюючи ситуації успіху і подолання труднощів, заохочуючи найменші досягнення дітей.

На думку О. Апраксіної, музичне виховання розглядається як процес передачі суспільно-історичного досвіду музичної діяльності новому поколінню з метою підготовки його до майбутньої роботи не лише в цій сфері, а й в інших галузях. Це пояснюється тим, що засвоєння способів музично-естетичної діяльності всебічно збагачує особистість дитини. У процесі передачі музичного досвіду застосовується система цілеспрямованих і організованих впливів. Їхнє призначення подвійне: дати знання, озброїти способами дій і вплинути на формування особистості дитини.

Якщо зміст і методи музично-виховної роботи не визначаються передбаченням подальшого розвитку дітей, яким розумінням того, яких якостей вони мають набувати у процесі музичної діяльності, така педагогічна робота виявляється неефективною. Не можна вчити дітей «узагалі», не задумуючись про кінцеву мету національного виховання, про той ідеальний стан сформованості національної свідомості, до якого слід підвести учня.

Якщо уявити кінцевий результат музичного навчання у загальноосвітній школі теоретично, оскільки цей процес нескінченний, то у світлі сучасних наукових поглядів про національне виховання у дітей має формуватися уявлення про народну музичну культуру як невід'ємну частину духовної культури суспільства.

Навчально-виховна мета – це той загальний орієнтир, що визначає напрям діяльності вчителя, а не перелік знань, умінь і навичок, якими має оволодіти учень у першому, другому і подальших класах, або встановлений рівень розвитку, якого він має досягти на певному етапі навчання. Адже кожна дитина потребує індивідуальних підходів виховання. Утім, важко звільнитися від стереотипів застарілого мислення. Ще й досі деякі вчителі не усвідомлюють той факт, що метою процесу навчання є саме розвиток особистості учня, а не набуття знань, умінь і навичок, за якими залишається роль (дуже важлива!) бути засобом цього розвитку.

Безперечно, озброїти дітей певною сумою знань, умінь і навичок значно легше, ніж виховати. Але нині, коли гуманізація стала провідним критерієм успішності навчання, розкриття національних цінностей у музиці, на цій основі формування особистості стає головною метою музично-виховної роботи.

Вважають, що для дійового музичного виховання надзвичайно важливо, щоб дитина з ранніх років могла «припасти» до живих джерел мистецтва, навчалася зі слова, ритму, руху творити музику. Тому недоцільно використовувати на першому етапі композиторську музику й обрати шлях активізації музичної діяльності дітей через застосування засобів народно-музичної творчості.

Продовжуючи традиції Д. Кабалевського, в 90-тих роках минулого століття О. Ростовським, Р. Марченко, Л. Хлебніковою було створено програму «Музика». головною метою музичного виховання школярів, на думку авторів, було формування музичної культури як важливої й невід'ємної частини духовної культури. Розвиток музикальності є обов'язковою умовою формування музичної культури дітей. Опираючись на концепцію відомого психолога Б. Теплова, який виділив три основні музичні здібності, що складають структуру музикальності, О. Ростовський, убачав під музикальністю сукупність здібностей, необхідних для успішної музичної діяльності. Основна ознака музикальності – переживання музики як вираження певного змісту. Музичне переживання за своєю суттю є емоційним переживанням, оскільки позаемоційним шляхом зміст музики досягнути не можна. Музикальність особливо виявляється в активній самостійній діяльності людини. Її основу складає, найперше, ладове почуття, тобто здатність емоційно розрізняти ладові функції звуків мелодії, відчувати емоційну виразність звуковисотного руху. Ладове почуття безпосередньо виявляється у сприйманні мелодії, її упізнаванні, у чутливості до точності інтонації. Його характерним виявом у дитячому віці є підвищений інтерес до слухання музики. Ладове почуття є емоційним (або перцептивним) компонентом музичного слуху. По-друге, це здатність до слухового уявлення, тобто здатність вільно оперувати слуховими уявленнями, що відображають звуковисотний рух. Це безпосередньо виявляється в запам'ятовуванні і відтворенні слухом мелодій, насамперед, у співі, а далі – у внутрішньому слухові («внутрішня музична мова»). Ця здатність є слуховим (або репродуктивним) компонентом музичного слуху. По-третє, це музично-ритмічне почуття, тобто здатність активно рухомо переживати музику, відчувати емоційну виразність музичного ритму і точно відтворювати його. Воно безпосередньо виявляється у тих слухових реакціях, які більш-менш точно передають ритм музики, що звучить. Разом з ладовим почуттям воно є основою емоційного відгуку на музику. Відтак, структуру музикальності складають два провідні компоненти – емоційний і слуховий (реакція на музику і музичний слух).

Уроки музики мають бути прояніті думкою про те, що музична творчість українського народу – нев'януча окраса його духовної культури. Завданням учителя є формування творчих здібностей учнів, це стосується співу, музикування і художнього смаку. Вчитель має враховувати сучасні підходи до навчання й одночасно спиратися на закономірності самої

музики, пам'ятаючи, що урок музики повинен бути цілісним уроком мистецтва.

Ураховуючи вчення Д. Кабалевського, О. Ростовський зазначає, що опора на три основні типи музики – пісню, танець, марш – дає можливість поєднати велике музичне мистецтво з музичними заняттями в школі, забезпечити тісний зв'язок цих занять із повсякденним життям школярів, зробити процес навчання емоційно привабливим.

Важливою особливістю програми О. Ростовського є тематична побудова, яка розкриває основні закономірності й функції музичного мистецтва. Кожен семестр навчального року має дві теми, які, послідовно поглиблюючись, розкриваються від уроку до уроку. Між семестрами та між усіма роками навчання також забезпечується внутрішня послідовність і цілісність.

Форми музичних занять, за програмою О. Ростовського, мають сприяти духовному розвитку школярів, формуванню світогляду, вихованню моралі. Саме на вирішення цих завдань має бути спрямована творча ініціатива вчителя.

Сутність концепції О. Ростовського щодо педагогічного керування процесом музичного сприймання школярів полягає у ставленні до нього, як до соціально-педагогічного явища, у якому об'єктивні та суб'єктивні чинники перебувають у нерозривній єдності та взаємозв'язку. Керування музичним сприйняттям буде ефективнішим за умови інформаційного забезпечення процесу, створення настанови на сприймання, здійснення художньо-педагогічного аналізу, забезпечення взаємодії різних видів мистецтва, організації самостійної музичної діяльності учнів.

Л. Масол вважає, що узагальнення педагогічного досвіду, світових тенденцій, наукових джерел дає підстави для теоретичного обґрунтування змісту загальної мистецької освіти за моделлю поліцентричної інтеграції знань, що відображає реальний поліфонічний художній образ світу.

Спільними для всіх видів мистецтв є естетичне відображення в художніх образах закономірностей людського буття, тобто духовно-світоглядна спорідненість, що зумовлює єдину тематичну структуру програми «Мистецтво», логіку об'єднання навчального матеріалу в цілісні блоки. Ставлення особистості до себе, до інших людей, до світу, до культури – провідні цінності, які стають базовими у моделюванні змісту загальної мистецької освіти.

Ефективному опануванню специфіки художньо-образної мови кожного з видів мистецтва і розумінню його цілісності сприяє також інтеграція елементів змісту на основі єдності універсальних художньо-естетичних категорій – «ритм», «контраст», «симетрія», «композиція», «динаміка» тощо.

Розробка вчителем (або двома вчителями, що працюють узгоджено) технологій інтегрованих уроків, насамперед, вступних та узагальнюючих у

межах кожної теми, залежить від обсягу споріднених тематичних художньо-естетичних елементів.

Таким чином, інтеграція знань та уявлень учнів здійснюватиметься на таких рівнях:

– духовно-світоглядний (через спільний тематизм, що відображує фундаментальний зв'язок усіх видів мистецтва з життям);

– естетико-мистецтвознавчий (через спільність або спорідненість мистецьких понять, універсальність естетичних категорій);

– психолого-педагогічний (через технологію інтегрованих уроків різного типу).

Зміст програми «Мистецтво» включає такі умовно виділені наскрізні компоненти, як:

1) сприймання, аналіз-інтерпретація та оцінювання творів мистецтва;

2) практична художньо-творча діяльність учнів;

3) естетико-мистецтвознавча пропедевтика (засвоєння понять і термінів).

Методична система, що забезпечує реалізацію закладених у зміст програми ідей, спрямовується на розвиток таких якостей учнів, як ініціативність, активність, самостійність, креативність, критичність. Із цією метою використовуються технології особистісно розвивального спрямування на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії, діалогу культур; пріоритет надається інтерактивним та ігровим методикам, емоційним ситуаціям.

Замість традиційного «аналізу» введено поняття «аналіз-інтерпретація» та «оцінювання» художніх творів, адже принципового значення набуває пошук учнями в мистецтві особистісно значущих смислів, співзвучних до власного досвіду. Підвищується роль диференціації художньо-творчої діяльності учнів на матеріалі різних видів мистецтва з урахуванням індивідуальних особливостей і здібностей.

В авторській концепції поліцентричної художньої інтеграції Л. Масол виділено три групи інтеграторів – духовно-світоглядні, естетико-мистецтвознавчі, психолого-педагогічні. Вони об'єднані спільним наскрізним тематизмом (теми навчальних років та окремих розділів). У програмі «Мистецтво» для початкової школи основою інтегрування змісту є ідея відображення в мистецтві універсалів реального світу:

1 клас. Абетка мистецтв.

2 клас. Краса довкілля в мистецтві.

3 клас. Образ людини в мистецтві.

4 клас. Світ у мистецьких шедеврах.

Навколо визначених головних тем концентруються інші складові навчально-виховного процесу: дидактичний матеріал для сприймання та інтерпретації (низка художніх образів, утілених у творах різних видів

мистецтв), практична художньо-творча діяльність (з використанням системи завдань інтегрованого типу), словник термінів тощо.

Висновки. Таким чином, розробка й осмислення цілей навчальної діяльності, усі їх складові передбачають необхідність посилення на приклади використання засобів радіо, телебачення, інтернет. Застосування тих чи інших засобів обумовлюється логікою їх використання.

Відомості про ефективність можна отримати за допомогою системи створення умов використання мультимедійних технологій навчання і виховання підростаючого покоління.

ЛІТЕРАТУРА

- Бордовский, 1993* – Бордовский Г. А. Новые технологии обучения / Г. А. Бордовский // Педагогика. – 1993. – №5.
- Гончаренко, 1997* – Гончаренко І. Український педагогічний словник / І. Гончаренко // – Київ.: Либідь, 1998. – С.375.
- Дусавицкий, 1989* – Дусавицкий А. К. Формула интереса / А. К. Дусавицкий. – М.: Педагогика – 1989. – 176 с.
- Факторович, 2008* – Факторович А. А. Сущность педагогической технологии / А. А. Факторович // Педагогика. – 2008. №2 – С.19-27.
- Фоломеева, 1999* – Фоломеева Н. А. упродження інноваційних технологій у музично-естетичне виховання молодших школярів / Н. А. Фоломеева // Дні науки. – Суми: СДПУ, 1999. – С.68.
- Черепанова, 2001* – Черепанова А. В. Історія становлення і поняття «інноваційна педагогічна технологія» / А. В. Черепанова // Наука і освіта. – 2001. – №1. – С.31-33.

REFERENCES

- Bordovskiy, 1993* – Bordovskiy H. A. Novyye tekhnolohyy obucheniya / H. A. Bordovskiy // Pedahohyka. – 1993. №5.
- Honcharenko, 1997* – Honcharenko I. Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk / S. Honcharenko // Kyiv.: Lybid, 1998. – S.375.
- Dusavytskyi, 1989* – Dusavytskyi A. K. Formula ynteresa / A. K. Dusavytskyi. M.: Pedahohyka – 1989. – 176 s.
- Faktorovych, 2008* – Faktorovych A. A. Sushchnost pedahohycheskoi tekhnolohyy / A. A. Faktorovych // Pedahohyka. – 2008. №2 – S.19-27.
- Folomeieva, 1999* – Folomeieva N. A. Vprovadzhennia innovatsiinykh tekhnolohii v muzychno-estetychne vykhovannia molodshykh shkoliariv / N. A. Folomeieva // Dni nauky. – Sumy: SDPU, 1999. – S.68.
- Cherepanova, 2001* – Cherepanova A. V. Istoriia stanovlennia i poniattia «innovatsiina pedahohichna tekhnolohiia» / A. V. Cherepanova // Nauka i osvita. – 2001. №1. S.31-33.

Надійшла до друку 21.08.2014.